

Szeniorok a Magyar Honvédség Térképmúzeumában

A Szeniorok és Tiszteletbeli Tagok Tanácsa 2014. október 30-án meglátogatta a MH Geoinformációs Szolgálat magyar katonai térképészet Szakmatörténeti Múzeumát. A múzeumlátogatást az Erdőrendezési Szakosztállyal közösen szerveztük.

A 20 érdeklődőt *Rádler Mária* törzszakaszlós és *Maros Gáborné* térképész, tanár fogadta és kalauzolta végig a gazdag anyaggal rendelkező kiállításon.

A kiállítást 1981-ben hozták létre és 2003 óta a Hadtörténeti Intézet és Múzeum külső kiállítási helyszínéként működik. A kiállítás bemutatja a katonai térképészet több mint 300 éves szakmai eredményeit, az 1919-ben alakult önálló magyar katonai térképészet létrehozásának, fejlődésének szakmatörténeti jelentőségű körülményeit. Emléket állít továbbá a katonai és a hazai tudományos életben betöltött szerepének.

A magyar térképészet kezdetei a 15-16. századig nyúlnak vissza. Az első hitelesen magyar kéztől származó, Lázár deák térképeként ismert mű, 1528-ban jelent meg. A Világ Szellemi Örökségévé nyilvánították, az eredeti művet az Országos Széchényi Könyvtárban őrzik.

A térképezés ügye a török kiűzését követő évtizedekben, a visszaszerzett területek felméréseivel lendült fel. *Mikóvinny Sámuel* munkálkodásától számít-

hatjuk a modern magyar földmérés kezdetét, amely már pontos csillagászati és földi méréseken alapult.

A nagy létszámú hadseregek kialakulása, a hadi cselekmények térbeli és időbeli kiterjedésének megnövekedése szükségessé tette a részletes tájékozódást, amely térképekre támaszkodott. A katonai vezetés sürgetésére indult meg 1763-ban az Osztrák Birodalom területén, benne hazánkban (1782–1785) az első részletes katonai felmérés 1:28 800 méretarányban. A növekvő pontossági és tartalmi igények kielégítésére 1806-ban kezdték meg a második katonai felmérést, amely 1869-ig tartott. A térképek alapját már geometriai mérések képezték, a szelvényeket rézmetszetről sokszorosították, a domborzatot csíkozással ábrázolták.

A kiállítás ezt követően a felmérésben részt vevő számos magyar térképész mellett, az intézet korábbi névadójáról, *Tóth Ágoston* honvéd ezredesről emlékezik meg, aki a szabadságharc utolsó győztes csatájának vezetője volt (Hegyeshalom, 1849. 07. 14.). Világos után halálra ítélik, majd várfogságra enyhítik büntetését. A polihisztor térképész később az MTA levelező tagja lesz, kiváló művész (festő, szobrász). 1861-ben a fertőhomoki templomban festi meg: Szent Anna a kis Jézust tanítja c. képet. A soproni Szent Mihály-temetőben lévő sírja örökös védelmet kapott.

A modern tüzesszerek használata részletes és új, mérésre is alkalmas térképek megszerkesztését tette szükségessé. Ezt biztosította a monarchia területének harmadik katonai felmérése alapján (1869–1887) 1:25 000 méretarányban szerkesztett térképek. A térképek alapját az egységes európai elvek szerint kialakított helyzeti és magassági alappont-hálózat képezte.

A bécsi katonai térképész iskolán képzett magyar származású tisztek a térképező munka szinte minden területén szerephez jutottak. A monarchia felbomlása után ezek a szakemberek hazatérve az önálló magyar katonai térképészet alapítói lettek.

A hadügyminiszter rendeletére 1919. febr. 4-én alakult meg a Magyar Katonai Térképező Csoport, amelynek legsürgősebb feladata a megőrkölt 30-40 éves térképek megújítása, kiadása lett.

A továbbiakban az 1919–1945 között működött intézet egyes szakterületeken kifejtett munkálkodásának emlékeit nézhetjük meg.

Csak érdekességként említem meg, hogy a híres-hírhedt frankhamisításról szóló újsághírekből is láthattunk egy csokorra valót, ugyanis itt készültek a hamisított frankok kliséi és nyomatai.

Németh Ferenc kollégánktól tudjuk – aki hat évet dolgozott a Honvéd Térképészeti Intézetben és albérlője volt, annak a *Gerő Lászlónak*, aki kormányfői ukázra irányította az Intézetben a frankhamisítást –, hogy a kisebb címletű frank hamisítása Németországban folyt, Magyarországon az ezerfrankosokat hamisították és a kliséjét a Térképészeti Intézetben készítették sztereotóppal. Az eljárásnak köszönhetően a hamisítvány tökéletesre sikerült, ui. az eredeti frankon – a hamisítás ellen – elhelyezett több mint tíz hibát is hűen átmásolták. A híradásoktól eltérően, nem a papírt kapták Németországból, hanem a papír anyagát és a papírt – a megfelelő vízjel bevitelével – az intézetben állították elő.

Abban az időben mindenfajta tevékenység, amely a trianoni sérelmek megtorlásának számított, hazafias tett volt, kicsit ezért is, kísérőnk itt jegyezte meg, hogy az itt szolgálatot vállalók hithű katonák, igaz emberek, jó szakemberek, igaz hazafiak voltak.

Rádler Ferenc élménybeszámolókkal egészíti ki a látottakat

Szertiszi tanfolyamot végzett hadapródok 1942-ben

Madas András középső sor, balról az ötödik

Az oktatás és tudományos munka emlékei mellett az intézet egyik legsikeresebb szakterületének a fotogrammetriának első tárgyi emlékeit, majd a felmérési (geodéziai, topográfiai) munkák emlékeit, dokumentumait tekinthettük meg. Ezt követően a térképtervezés és kiadás (sokszorosítás) tablói következtek.

Az intézet a hírét, nevét alapvetően kiadványainak köszönhetette, az ismert és kedvelt kiadványaiból összeállított, korántsem teljes gyűjtemény jól példázza, hogy a katonai térképészet szívügyének tekintette a hazai térkép kultúra elmélyítését is.

A kiállításnak ezt a részét a háborús évek néhány emléke zárja. A háborús

veszély növekedésével a hadsereg igényei kerültek előtérbe. A hazai és külföldi hadművelési területek térképrészleteit, a hadi eseményekkel érintett térségek tájékoztató térképeit szemlélhettük meg.

A második terem 1945-től napjainkig mutatja be az intézet munkáját.

Itt már szinte mindenkinek személyes emlékek, élmények jöttek elő. Ez azzal kezdődött, hogy *Király Pál* szeniortársunk az egyik, 1942-ben, a hadapródiskolásokról készült csoportképen *Madas András* örökös elnökünket fedezte fel.

Majd *Rakonczay Zoltán* mesélt az intézeti élményeiről, ugyanis hosszabb

időt szolgált itt. Amint a mellékelt fénykép is mutatja, a Térképészeti Intézetben folytatott tevékenység során történtek mosolyra fakasztó dolgok is.

Mások az eszközöket, műszereket ismerték fel, mert emlékeik voltak róluk, dolgoztak velük. Többek között azt az Orel-Zeiss sztereográfot, amelyet *dr. Bezzegh László* erdőmérnök, Kossuth-díjas műszer konstruktőr mentett meg az 1950-es években. Számos erdőmérnök szolgált itt Zoli bácsihoz hasonlóan. Nagyban segítette az élmények felelevenítését Rádler Feri bácsi (földmérő mérnök alezredes, házigazdánk Rádler Mária édesapja, aki több évtizedig volt felmérő az intézetben), aki sok erdőmérnököt is ismert (pl. a jelenlévők közül *Köveskúti Györgyöt*). Megható volt látni a topográfus emlékszobához vezető folyosó falán a kegyelet jeleként az intézet elhunyt munkatársainak nevét megőrkítő márvány emléktáblákat, rajta többek között *dr. Bezzegh László*-ét. Öröm volt látni, hogy ez a sokoldalú eszmecsere mennyire tetszett a vendéglátóknak is, tapintható volt a térképészet révén kialakult szakmai összetartozás.

Azt gondolom mindannyiunk számára nagy élmény volt a térképészet, a katonai térképészet történetébe, jelen helyzetébe bepillantást nyerni egy ilyen gazdag múzeumi anyag megtekintésén keresztül.

Befejezésül megemlítem, hogy a magyar katonai térképészetet 2011-ben Magyar Örökség Díjjal tüntették ki.

Dr. Szikra Dezső titkár,
Halász Gábor elnök.

OEE Szeniorok és Tiszteletbeli Tagok Tanácsa

Rakonczay Zoltán emlékeit eleveníti fel a ballgatósága örömeire

